

YTTRANDE

Dnr S2017/03349/FST

Regeringskansliet
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Stockholm den 26 oktober 2017

På lika villkor! Delaktighet, jämlikhet och effektivitet i hjälpmedelsförsörjningen (SOU 2017:43)

Sammanfattning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att

- en definition av begreppet hjälpmedel ska införas i lag, och att
- avgifter som tas ut i samband med besök för behovsbedömning och förskrivning av hjälpmedel omfattas av reglerna om högkostnadsskydd för öppenvård.

SPF Seniorerna stöder inte utredningens förslag till avgiftsreglering.

SPF Seniorerna föreslår att

- till uppräknigen av hjälpmedel i lagens mening ska räknas hjälpmedel för sex- och samlevnad vid olika funktionsnedsättningar,
- SPF Seniorerna föreslår att Sveriges kommuner och landsting, SKL, ska säkerställa att skillnaderna i utbud och avgifter för hjälpmedel inte är orimligt stora, samt att
- på verksamhetsområden som i huvudsak omfattar rehabilitering ska finnas en medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR).

Allmänt

Tillgång till hjälpmedel är väsentligt för att personer som har behov av dem ska kunna leva ett så fritt och självständigt liv som möjligt. För den enskilde kan väl fungerande hjälpmedel medföra en avsevärt förbättrad livskvalitet. Dessutom kan hjälpmedel leda till att andra insatser från det allmänna därmed inte behövs och därför innebära besparingar för samhället.

SPF Seniorerna

Hantverkargatan 25, Box 225 74, 104 22 Stockholm

Tel 08-692 32 50 info@spfseniorerna.se

Org nr 88 80 00-2830 Pg 607678-0 Bg 5959-0182

www.spfseniorerna.se

13.7.1 Definition av hjälpmedel

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att en definition av begreppet hjälpmedel ska införas i lag.

SPF Seniorerna föreslår att till uppräknigen av hjälpmedel i lagens mening ska räknas hjälpmedel för sex- och samlevnad vid olika funktionsnedsättningar.

I dag saknas en i lag reglerad definition av vad hjälpmedel som landstingen och regionerna är skyldiga att erbjuda. En lagreglering skulle göra det tydligare vad hjälpmedelsanvändare har rätt till och förhoppningsvis öka förutsättningarna för större likvärdighet i hjälpmedelstilldelningen.

Utvecklingen av e-hälsa och välfärdsteknik pågår ständigt och går snabbt. Digitala hjälpmedel blir allt fler. Gränserna mellan dagens hjälpmedel, det som traditionellt har uppfattats som hjälpmedel, och digital assistans blir allt oklarare. SPF Seniorerna välkomnar därför att den föreslagna definitionen av hjälpmedel är teknikneutral.

Utredningen kodifierar bara den definition som förarbetena använder – den yngsta av dessa från tidigt 1990-tal. SPF Seniorerna menar att tiden delvis sprungit ifrån de gamla förarbetena och att utredningen därför borde föreslagit en viss utvidgning av begreppet hjälpmedel. I synnerhet gäller detta hjälpmedel för sex- och samlevnad vid olika funktionsnedsättningar, vilka utredningen endast lakoniskt konstaterar torde utgöra fritidshjälpmedel.

13.7.2 Nationell uppföljning och statistik

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att kontinuerligt samla data och statistik i syfte att långsiktigt följa upp hjälpmedelsområdet.

Öppna jämförelser av kvaliteten i socialtjänst och hälso- och sjukvård stimulerar kommuner, landsting och regioner att iakttä sin verksamhet, jämföra den med andras, analysera skillnaderna, dra slutsatser av dem och förbättra sin verksamhet. Detta gäller även på hjälpmedelsområdet.

13.7.3 Jämställdhetsintegrering

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Socialstyrelsen ska få i uppdrag att kartlägga och sprida goda exempel på systematiskt jämställdhetsarbete på hjälpmedelsområdet.

Kartläggning och spridning av goda exempel på systematiskt jämställdhetsarbete kan bidra till att arbetet omfattas av allt fler huvudmän och omotiverade könsskillnader på hjälpmedelsområdet därmed försvinner.

13.7.4 Bättre möjligheter till aktiv fritid

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Myndigheten för delaktighet ska få i uppdrag att ta fram underlag till insatser för att främja tillgången till olika individstödande produkter som möjliggör en aktiv fritid för personer med funktionsnedsättning.

Eftersom denna typ av hjälpmedel faller utanför den föreslagna lagdefinitionen, och dagens förarbetsbundna definition, är det bra att en myndighet får i uppdrag att verka för att personer med funktionsnedsättning aktivt kan delta i fritidsaktiviteter på jämlika villkor med andra.

14.8.2 En bestämmelse om hjälpmedelsavgifter införs i HSL

SPF Seniorerna stöder inte utredningens förslag till avgiftsreglering.

SPF Seniorerna föreslår att Sveriges kommuner och landsting, SKL, ska säkerställa att skillnaderna i utbud och avgifter för hjälpmedel inte är orimligt stora.

SPF Seniorerna håller med bedömningen att dagens avgifter för hjälpmedel varierar stort över landet, det är svårt för den enskilde att förutse totalkostnaden för hjälpmedel samt att skillnaderna i avgifter riskerar leda till att principen om vård på lika villkor äventyras. Som konkret exempel är det flera landsting och regioner som tillhandahåller läsplattor kostnadsfritt, medan andra kräver att hjälpmedelsanvändaren äger sin egen läsplatta.

Med hänvisning till hjälpmedelsanvändarnas svaga ekonomi föreslås dock personkretsen enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) och de som är 85 år eller äldre undantas från avgiftsskyldigheten. SPF Seniorerna ifrågasätter utredningens gränser för avgiftsfriheten. Även personer mellan 65 år, där LSS drar sin åldersgräns, och 85 år har svag ekonomi.

2016 var den genomsnittliga totala pensionen före skatt 17 867 kronor. Samma år var den genomsnittliga totala pensionen före skatt för kvinnor 15 302 kronor och för män 20 867 kronor. I Sverige lever nästan var femte person över 65 år under EU:s gräns för låg ekonomisk standard, vilket 2016 motsvarade mindre än 12 100 kronor per månad efter skatt.

14.8.3 Avgifter i samband med besök för behovsbedömning och förskrivning

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att avgifter som tas ut i samband med besök för behovsbedömning och förskrivning av hjälpmedel omfattas av reglerna om högkostnadsskydd för öppenvård.

I en minoritet av landstingen och regionerna ingår inte besök i samband med behovsbedömning, utprovning, träning och uppföljning av hjälpmedel i

högkostnadsskyddet för öppen hälso- och sjukvård. Det finns inga sakliga skäl att behandla avgifter som tas ut vid denna typ av besök annorlunda än andra vårdbesök.

15.4.1 Stimulera till upphandling som främjar valfrihet och innovationer

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Upphandlingsmyndigheten ska få i uppdrag att aktivt stimulera och stödja sjukvårdshuvudmännen att genomföra upphandlingar som möjliggör för hjälpmedelsanvändare att välja fler hjälpmedel som uppfyller de individuella behoven, samt öka införandet av ny teknik och innovationer.

SPF Seniorerna ser gärna att dagens upphandlingar vässas så att de både ökar användares delaktighet och självbestämmande, och fungerar som motor för ökad valfrihet och utveckling. Samtidigt finns en risk att upphandlingar leder till att bara gamla hjälpmedel erbjuds användarna.

Förbundet vill därför varna för att hjälpmedelsanvändarna ska tvingas förlita sig bara på upphandlade hjälpmedel. Landsting och regioner som tillämpar en fritt val-modell ger användaren fler möjligheter och kan också verka pådrivande för utveckling och innovation genom att pilothjälpmedel kan få spridning. Hjälpmedelsproducenternas drivkraft att lansera nya banbrytande hjälpmedel kan förväntas vara högre inom ett fritt val-system. Motsatsen är en för producenterna ointressant marknad, vilket i förlängningen skulle missgynna hjälpmedelsanvändarna.

16.3.1 Säker och ändamålsenlig rehabilitering inom kommunernas ansvarsområde

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att kommunen vid planering av sin hälso- och sjukvård samt äldreomsorg ska beakta verksamheternas behov av kompetens i form av arbetsterapeuter och fysioterapeuter.

SPF Seniorerna föreslår att på verksamhetsområden som i huvudsak omfattar rehabilitering ska finnas en medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR).

Drygt hälften av kommunerna har valt att inte utse en medicinskt ansvarig för rehabilitering (MAR), trots att kommunerna i dag har ett större ansvar för rehabilitering och hjälpmedel än tidigare. MAR:s funktion är att, med hjälpmedelsanvändaren i centrum, se till att kommunen erbjuder patienter en säker och ändamålsenlig rehabilitering av god kvalitet. MAR medför kompetens, kontinuitet och långsiktighet till arbetet med rehabilitering och hjälpmedel. Till skillnad från medicinskt ansvarig sjuksköterska (MAS) är MAR dock inte obligatoriskt för kommunerna.

SPF Seniorerna menar att samma rättsliga reglering bör gälla för kommunernas skyldighet att inrätta MAS som att inrätta MAR.

17.3.1 Sammanställa kunskapsöversikter

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Statens beredning för medicinsk och social utvärdering (SBU) ska få i uppdrag att utifrån aktuell forskning kartlägga befintligt kunskapsläge för olika medicintekniska hjälpmedel som används som kompensatoriskt stöd inom hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen.

Hjälpmedelsanvändarna är behjälpta av att sjukvårdshuvudmännen agerar utifrån kunskapsbaserade underlag för att avgöra vilka hjälpmedel och hjälpmedelsområden som har dokumenterad effekt.

17.3.2 Kartlägga förskrivning av icke medicintekniska produkter som hjälpmedel

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Myndigheten för vård- och omsorgsanalys (Vårdanalys) ska få i uppdrag att kartlägga förskrivning av icke medicintekniska produkter ur ett patient-, brukar- och samhällsperspektiv.

SPF Seniorerna menar att sjukvårdshuvudmännen ska kunna förskriva hjälpmedel som användaren har behov av, oavsett om hjälpmedlet är klassat som medicinteknisk produkt, eller inte. Ett första steg i den riktningen är att kunskapen ökar om förskrivning av icke medicintekniska produkter.

17.3.3 Uppdrag om uppföljning till Myndigheten för delaktighet

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Myndigheten för delaktighet ska få i uppdrag att följa upp hur teknik som individstöd bidrar till ökad delaktighet och förbättrade levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Det är både vår förhoppning och övertygelse att hjälpmedel i form av olika tekniska lösningar och produkter kan bidra till såväl delaktighet och självständighet som förbättrade levnadsvillkor för hjälpmedelsanvändare. Det är klokt att ge en (1) myndighet ansvaret att sektorsövergripande och samlat ha en bild av hur teknikstöd kan fungera hjälpmedelsfrämjande.

17.3.4 Samverkansforum hos Myndigheten för delaktighet

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag att Myndigheten för delaktighet ska få i uppdrag att initiera ett samverkansforum gällande teknik som individstöd som kan bidra till ökad delaktighet och förbättrade levnadsvillkor för personer med funktionsnedsättning.

Det saknas samordning mellan aktörer med ansvar för kompensatoriskt stöd. Samtidigt bedömer utredningen att det i rehabiliterings- och habiliteringsansvaret i viss utsträckning ingår att stödja patienter att lära sig använda även teknik för att underlätta den dagliga livsföringen.

18.4.2 Styrningen av MFD:s sektorsövergripande arbete

SPF Seniorerna stöder utredningens förslag till förtydligande av Myndighetens för delaktighet uppdrag till att löpande arbeta med sektorsövergripande frågor rörande produkter och tjänster som digital teknik, personliga hjälpmedel och välfärdstekniska lösningar.

Förbundet delar bedömningen att Myndigheten för delaktighet bör ha ett samlat uppdrag att verka för funktionshinderpolitiken via universell utformning, anpassning av miljöer och individstöd i form av digital teknik, personliga hjälpmedel och välfärdstekniska lösningar utanför hälso- och sjukvårdens område. När det gäller hjälpmedel i hälso- och sjukvården samt äldreomsorgen bör Socialstyrelsen ha kvar sitt sektorsansvar.

I detta ärende har arbetsutskottet beslutat. Martin Engman, samhällspolitisk chef, har varit föredragande.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Eva Eriksson'.

Eva Eriksson
Förbundsordförande